

Sport en il Grischun

Da l'enquista davart il cumportament sportiv da la populaziun al concept chantunal per promover il sport

■ **Quant sportivs en las Grischunas ed ils Grischuns oz e tge svilup hai dà ils ultims onns? Tge disciplinas da sport en las preferidas, tge infrastruttura da sport vegn nizzegiada il pli savens? Tge giavischs ha la populaziun grischuna areguard il sport?** Per chattar respostas a questas dumondas è il chantun Grischun sa participà er l'onn 2014 al studi naziunal «Sport Svizra», l'instrument d'observaziun central da la Confederaziun. Il studi naziunal è vegnì realisà da l'Observatori sport e moviment Svizra sut la direcziun da l'Uffizi federal da sport (UFSPO) e da l'Uffizi federal da statistica (UST) ed è vegnì sustegnì da Swiss olympic, da la SUVA sco er dal Post da consultaziun svizzer per la prevenziun d'accidents. La retschertga ha la finamira da disegnar in maletg differenzià da la cuntrada da sport svizra e da stgaffir uschia ina basa solida per decisiuns politicas che concernan il sport.

La retschertga supplementara chantunala «Sport en il Grischun 2014» è vegnida realisada suenter l'onn 2008 gia per la segunda giada.

Per l'emprima giada n'èsi perquai betg mo pussaivel da retschertgar il stadi actual areguard il cumportament sportiv da la populaziun grischuna e da sia tenuta envers il sport, mabain er da vesair las midadas dapi l'onn 2008. Grazia al studi naziunal èsi plinavant pussaivel da cumparegliar il Grischun cun il rest da la Svizra.

En l'entira Svizra èn vegnidas tschernidas 10 652 persunas tranter 15 e 74 onns tenor ina procedura da casualità – da quellas eran 805 dal Grischun. Lura èn vegnidas fatgas intervistas al telefon e da nov er enquistas online. Las datas èn vegnidas evaluadas uschia ch'igl è stà pussaivel da far constataziuns represchentativas.

Activitad sportiva

Er l'onn 2014 èn las Grischunas ed ils Grischuns extraordinariament sportivs, e quai tant en cumparegliaziun cun la Svizra tudestga sco er cun l'entira Svizra. 74% da la populaziun fan almain ina giada per emna sport, 71% fan almain duas uras per emna sport. 50% da la populaziun grischuna tutga schizunt tar las persunas fitg activas che fan pliras giadas e

Passlung – in dals sports ch'è daventà adina pli popular ils ultims onns.

(FOTO: PD)

passa trais uras per emna sport. La quota da las persunas fitg activas n'è dentant betg s'augmentada dapi l'onn 2008, mabain è sa reducida levamain pervi da las persunas che na fan betg sport. En l'entira Svizra è la quota da las persunas fitg activas s'augmentada levamain durant la medema perioda, è dentant – cun 44% da la populaziun – anc adina pli bassa ch'èn il Grischun.

Differenzas socialas

En il Grischun sco er en l'entira Svizra fan las dunnas ed ils umens bunamain tuttaina sport. Il nivel d'activitad da las schlattainas sa differenziescha dentant cleramain durant las fasas da la vita: Entant che las dunnas grischunas giuvnas fan anc pauc sport, s'augmenta la quota da las dunnas fitg activas fin 59 onns. Las Grischunas tranter 45 e 59 onns èn lura er blier pli activas che la media svizra. Tar ils umens èsi il cuntrari: 70% dals giuvens Grischuns tranter 15 e 29 onns èn sportivists fitg activs. En il decurs da la vita sa reducescha il nivel d'activitad dals umens dentant cuntinuadamain. Tut en tut è la populaziun grischuna er anc en la vegliadetgna da 60 fin 74 onns ordvart sportiva. Persunas cun pouca scolaziun, persunas cun pitschnas entradas da la chasada sco

er persunas estras che vivan en il Grischun fan cleramain pli pauc sport.

Las disciplinas da sport preferidas

Sco en l'entira Svizra apprezieschan er las Grischunas ed ils Grischuns zunt fitg ils sports «helvetic»: viandar, ir cun skis, ir cun velo, far jogging e nudar en las disciplinas da sport las pli popularas. Quai èn sports «per vita duranta» che vegnan pratigads da tut las classes da vegliadetgna. Medemamain bainvis èn il trenament da la fitness, passlung, gimnastica, ir cun velo da muntogna e (nordic) walking. Las Grischunas ed ils Grischuns prefereschan disciplinas da sport al liber ed en muntogna. La differenza la pli gronda envers il rest da la Svizra sa mussa tar l'ir cun skis, tar il passlung e tar il viandar: La quota da la populaziun che va cun skis è per 11% pli auta en il Grischun ch'èn il rest da la Svizra. Tar il passlung èn quai 9% e tar il viandar 6%. Percunter vegn la fitness trenada in pau dapli en il rest da la Svizra ch'èn il Grischun.

Nunsportistas e nunsportists

Dapi l'onn 2008 è la quota da las persunas che na fan betg sport s'augmentada da 17% a 22%. En tut la Svizra na fan 26% da la populaziun nagin sport. Uschia è la populaziun grischuna anc adina pli sportiva che la media svizra, ma la differenza è sa reducida. La gronda part da las persunas inactivas n'è dentant da princip betg indifferent areguard il sport. Ils motivs principals per lur renunzia al sport èn plitgusch la mancanza da temp ed obligaziuns professiunalas e famigliaras. Che las purschidas da sport manchian u che talas na sajan betg cuntvegantas, vegn inditgà mo en cas singuls.

Motivs

Sport signifitgescha per ina gronda maiortad da las Grischunas e dals Grischuns in'aventura en la natira. Esser al liber è in motiv central, e quel vegn valità cleramain pli fitg ch'èn il rest da la Svizra. Cun quest cler confess suttastritga la populaziun grischuna anc ina giada sia preferenza per disciplinas da sport al liber. La reputaziun dal sport è excellenta en il Grischun. Uschia vegnan menziunadas oravant tut noziuns positivs en connex cun il sport, per exempel moviment (numnà da 83% da la populaziun grischuna), sanadad (78%), plaschair (77%) e fitness (68%). Noziuns negativs sco obligaziun, violenza u corrupziun vegnan menziunadas mo fitg darar. Remartgabel è che la noziun dal sport sveglia en emprima lingua associaziuns positivs schizunt tar las nunsportistas ed ils nunsportists.

Furmas organisatoricas

Anc adina han las unius da sport ina gronda impurtanza en il Grischun: Ellas èn las offerentas da sport las pli impurtantas en il Chantun. La quota da las persunas grischunas ch'èn commembras activas d'ina uniu da sport è sa reducida da 29% l'onn 2008 a 25% l'onn 2014. La reducziun è d'attribuir cunzunt a l'engaschament pli pitschen da las dunnas giuvnas en unius da sport (minus 14 puncts procentuals dapi l'onn 2008). Ils umens èn – en tut las classes da vegliadetgna – blier pli savens activs en unius da sport che las dunnas. Fitg bainvis è er il sport da la saira suenter la lavur: la mesadad da las Grischunas e dals Grischuns ch'èn sportivamain activs preferescha la saira per far sport. Fitg exprimi è quai tar persunas en scolaziun. Trais quarts dad ellas reservan la saira temp per far sport. Dunnas da chasa, persunas che lavuran a temp parzial, senioras e seniors fan dentant er gugent sport la damaun.

Infrastructura da sport

Er tar il diever da l'infrastructura da sport sa mussa che la populaziun grischuna preferescha disciplinas da sport al liber. Spezialmain bainvis èn la libra natira, sendas da viandar signalisadas sco er telefericas e runals. A las purschidas da sport ed a l'infrastructura en il Chantun sco er en las vischnancas da domicil dat la populaziun bunas notas. Quest'impressiun generala positiva n'è strusch sa midada dapi l'onn 2008. Fitg cuntents èn las Grischunas ed ils Grischuns cun l'infrastructura da sport turistica.

Promozion dal sport ed expensas

Las Grischunas ed ils Grischuns impundan 3056 francs per persuna ed onn per il sport. Uschia èn las expensas per vestgadira da sport, per abunaments e per l'equipament circa 500 francs pli autas che la media svizra. La gronda valur dal sport tar la populaziun grischuna na sa mussa betg mo tar las expensas privatas, mabain er tar la voluntad da metter a disposiziun daners publics per promover il sport. Perquai duai la promozion dal sport vegnir mantegnida resp. schizunt vegnir extendida en il Grischun. Spezialmain a cor stat a las Grischunas ed als Grischuns la promozion da talents giuvens sco er il sport d'uffants e da giuventegna. Tut en tut ha la populaziun grischuna plinavant ina tenuta bainvulenta envers l'introducziun d'ina quarta ura da sport en las scolas grischunas.

Da l'enquista al concept chantunal per promover il sport

A basa da la Lescha da promozion dal sport ch'è entrada en vigur il 2015 ha la

Regenza relaschà in concept complessiv per promover il sport ed il moviment. En quel vegnan fixadas per ils proxims onns 22 finamiras d'optimaziun e mesiras correspundentas, e quai en ils suandants secturs: sport d'uffants e da giuventegna, sport da scola / sport da massa / sport da prestaziun / occurrenz da sport / infrastruttura / infurmaziun e cussegliaziun.

Conform al punct central da sustegn ch'è formulà en la Lescha da promozion dal sport, concernan differentas finamiras la promozion d'uffants e da giuvens. Per uffants pitschens duai uschia vegnir promovì l'access a purschidas da moviment che correspundan a lur vegliadetgna. Il Chantun vul er s'engaschar per la garanzia da la qualitat en l'instrucziun da sport en las scolas e per ina purschida complessiva da sport da scola voluntar. Ultra da quai duai vegnir tegnì quint da l'impurtanza economica dal sport da naiv cun facilitar als uffants da scola l'access al sport da naiv.

Sin fundament dals studis ch'èn vegnids fatgs èsi enconoschent che las activitads da sport e l'appartegnentscha da giuvens ad in'uniun da sport sa reduceschan cuntinuadamain a partir dal 13avel onn da vita. Tras la scolaziun da giuvnas manadras auxiliaras e da giuvens manaders auxiliars vules il Chantun impedir che commembras e commembers sortian gia baud da l'uniun, ed el vules furnir ina contribuziun per che giuvens da 14 fin 18 onns surpiglian responsabladad en lur uniu da sport.

En il sector dal sport da prestaziun ha la Regenza fixà la finamira da disponer d'ina buna rait da scolas da talents sco er d'ina purschida raschunaivla da scolas medias da sport e da scolas professiunalas che faciliteschan la cumpatibilitad da sport da prestaziun e scola. A medem temp vules il Chantun ademplir sia funcziun d'exempel sco manaschi d'emprendissadi e patron che sustegna il sport da prestaziun. Per optimar las cundiziuns generalas e las structures per ina promozion da talents giuvens sin in aut nivel da qualitat duain centers regionalis e naziunals da prestaziun vegnir sustegnids en l'avegnir cun contribuziuns da gestiuin.

La dumonda per sport e per moviment vegn dirigida er sur infrastrukturas da sport adequatas. Qua po il chantun Grischun sa basar sin in concept per implants da sport che tutga en l'entira Svizra tar ils concepts precursors. Ultra dals stabiliments d'impurtanza chantunala duain er star a disposiziun spazis per sa mover en ils quartiers ed en las vischnancas. Perquai duain ils interess dal sport e dal moviment ch'èn relevants per il territori vegnir francads sco valurs da planisaziun en ils plans directivs chantunals e regionalis sco er en la planisaziun d'utilisaziun communal. Tar ils stabiliments da sport existents stoi vegnir guardà ch'els sajan bain accessibels e possian vegnir duvrats en differentas modas.

En il Chantun han lieu gia oz bieras occurrenz d'auta qualitat, e quai davent dal sport da massa fin al sport d'elita internaziunal. La Regenza vules optimar vinavant las cundiziuns generalas per realisar occurrenz naziunals ed internaziunals, er en il sector da giuventegna.

La presentaziun:

Uffizi per la scola populara ed il sport. Sport en il Grischun – il cumportament sportiv da la populaziun grischuna / Concept per promover il sport dal chantun Grischun. Cuir 2014/15.

Dapli infurmaziuns:

chatta.ch/?hiid=4185
www.chatta.ch

Concept per promover il sport dal chantun Grischun

Il concept chantunal definescha 22 finamiras per promover il sport.